

Kokořínsko a krajina se specifickou strukturou osídlení

Kokorinsko and the Landscape with a Specific Settlement Structure

Jiří Kupka, Anastasiia Redchych

Abstract:

The landscape with a specific settlement structure has been defined as a type of organically developed landscape in the Typology of the Historical Cultural Landscape of the Czech Republic (2020). These are areas with a specific settlement structure, more or less uniform within the region, which is different from the surrounding area. This is determined by the spatial layout of the rural settlement system, their interrelations and hierarchy, the type of settlement, the plan type of settlements and, where appropriate, the preserved features of regionally specific rural architecture. The article presents several landscapes that can be perceived as having a specific settlement structure. The emphasis in their description is on the specifics of their historically determined settlement and urban structure, or architectural form. The landscape of the Kokoříns region is then presented in the form of a case study with a more detailed description of several villages. In the second part, the article deals with the practical use of the designation of this type of landscape in the state conservation sector, including the possibility of area conservation (landscape conservation zone), state nature and landscape protection (including large-scale protection) and spatial planning. It focuses primarily on the concept of landscape identity (in relation to the Council of Europe Landscape Convention), landscape character protection (according to the Nature and Landscape Protection Act) and the concept of the character of the territory, which appears in the Building Act and is one of the current issues of contemporary spatial planning. In the conclusion, the applicability of the application of the given methodology in individual ministries is discussed.

Keywords:

Landscape with a specific settlement structure, Organically evolved landscapes, Cultural landscape, State conservation, Nature and landscape protection, Character of the territory, Landscape character, Spatial planning

KUPKA, Jiří, REDCHYCH, Anastasiia (2025). Kokořínsko a krajina se specifickou strukturou osídlení. In: KUGL, Jiří, ed. *Člověk, stavba a územní plánování 18*. ČVUT v Praze, Fakulta stavební. pp. 28–43. ISBN 978-80-01-07472-5 ISSN 2336-7687.
Článek je licencován pod licencí Creative Commons BY-NC-ND 4.0 (Uvedte autora-Neužívejte komerčně-Nezpracovávejte 4.0 Mezinárodní). Licenční podmínky: <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/deed.cs>

1 Úvod

Když byla v roce 2020 vytvořena metodika *Typologie historické kulturní krajiny České republiky* (Ehrlich et al., 2020), byla do ní v rámci „organicky vyvinuté krajiny“ (v pojetí UNESCO) zařazena i „Krajina se specifickou strukturou osídlení (typ 7)“. Tím bylo deklarováno, že i tento typ krajiny reprezentuje historickou kulturní krajinu jako specifické kulturní dědictví. Cílem uvedené metodiky je získat odborně fundovaný materiál, který je nezbytným podkladem pro případné prohlášení ochrany vybraných území podle Památkového zákona, především formou památkových zón krajinného typu (KPZ). Využití je však širší a promítá se jak do státní ochrany přírody a krajiny, tak do územního plánování. Cílem tohoto článku je popsat uvedený typ krajiny v celé bohatosti jejích forem a definovat jeho specifické znaky. Krajiny se specifickou strukturou osídlení, všeobecně známé, méně známé i opomíjené, se totiž nachází na řadě míst České republiky, spoluvytváří charakter a identitu těchto území, ale chybí jejich evidence a souhrnné zhodnocení vč. průmětu do různých ochranných a rozvojových nástrojů. Článek je pouze prvním krokem nastoupeného výzkumu v rámci doktorského studia na Katedře urbanismu a územního plánování FSv ČVUT, která se autorsky podílela na vytváření uvedené typologie a nadále pokračuje ve výzkumu kulturní krajiny v rámci projektu NAKI III *Historická kulturní krajina v ohrožení a její vize v kontextu soudobých proměn*.

2 Metodika

Text vychází z několika zdrojů, zejména navazuje na metodiku *Typologie historické kulturní krajiny České republiky* (Ehrlich et al., 2020) a na z ní vycházející *Metodiku identifikace a klasifikace území s krajinnými hodnotami* (Kuča et al., 2022). Typologie je podrobně rozpracována v monografii *Historické kulturní krajiny České republiky* (Kuča et al., 2020). Na základě uvedených zdrojů a literární rešerše je vytvořena základní obsahová kostra, na kterou navazuje rozbor vybraných konkrétních krajín se specifickou strukturou osídlení. Podrobněji je ve formě případové studie analyzována krajina Kokořínska, u které se vedle rešerše literatury a analýzy archivních map vychází i z terénních průzkumů, jež dokládá příložená fotodokumentace. Výběr blíže představených krajín vychází z uvedených zdrojů (kde jsou uvedené jako příklady typu), z analýz zpracovávaných v rámci projektu NAKI, z průzkumů prováděných v rámci doktorského studia a z konzultací s odborníky na památkovou péči. Nejedná se o úplný výčet, který v této fázi není možný (bude-li kdy možný), ale o výběr různých lokalit, jejichž specifičnost souvisí s polohou (horské a podhorské oblasti), svěbytnou historií či kontextem okolního území s odlišitelnou strukturou. Ze shromážděného materiálu jsou zobrazeny rysy tohoto typu historické kulturní krajiny, jež představují znaky a hodnoty, pro které může být daný typ vymezen. Na základě toho je pak v závěru diskutována možnost implementace výstupů do různých nástrojů plánování a ochrany krajiny, zejména státní památkové péče, státní ochrany přírody a krajiny a územního plánování.

3 Vybrané krajiny se specifickou strukturou osídlení

Tento osobitý typ kulturní krajiny tvoří oblasti s nějak specifickou, od okolí odlišnou strukturou osídlení, v rámci daného regionu víceméně jednotnou. Tato struktura (venkovského) osídlení je dána prostorovým uspořádáním soustavy venkovských sídel, jejich vzájemnými vazbami a hierarchií, typem osídlení, půdorysným typem, popřípadě i dochovanými znaky regionálně specifického venkovského stavitelství. V těchto oblastech se naopak obvykle nedochovaly strukturálně výrazné plužiny, charakterizovaly je nejčastěji traťové plužiny či plužiny dělených úseků, jejichž drobné členění se se vzácnými výjimkami nezachovalo, základní členění plužiny na jednotlivé tratě, ohraničené nejčastěji cestami či vodotečemi, však alespoň zčásti přetrvalo (Ehrlich et al., 2020). Je ovšem nutné zdůraznit, že by se při úvahách o tomto typu historické kulturní krajiny

vždy mělo jednat o krajinu, tj. jedna vesnice, byť s cennou urbanistickou strukturou či lidovou architekturou, ještě nekonstituuje tento typ kulturní krajiny. Vždy zde musí být přítomen krajinný rozměr a krajinné měřítko. K tomu cílí i metodika, která má primárně identifikovat cenné kulturní krajiny s potenciálem k územní památkové ochraně formou krajinné památkové zóny. K ochraně objektů či jednotlivých sídel jsou k dispozici jiné nástroje. Následující příklady reprezentují různé typy krajin se specifickou strukturou osídlení.

Specifičnost některých krajin spočívá v jejich odlišné struktuře oproti okolní krajině. Takovým příkladem jsou **Poděbradské Lhoty**. Jde o izolovaný ostrov svébytné středověké kolonizace v podobě krátkých ulicových lánových vsí Kostelní Lhota, Přední Lhota, Vrbová Lhota a Písková Lhota v krajině, kde v širokém okolí převažují různorodé, především návesní vesnické půdorysy (Kuča, 2009). V době, kdy poděbradské panství získali páni z Kunštátu (1352), bylo v lesích při silnici ze Sadské vysazeno patero nových vsí, které ještě v roce 1345 neexistovaly. Nejvzdálenější dnes zaniklá ves Kří s chudším farním kostelem byla vysazena v části písečného lesního komplexu mezi Sadskou a Labem v lese zvaném Kersko, který původně patřil břevnovskému klášteru, na jih od obce Hradištko. Zřejmě nevhodná poloha chudé vesnice však vedla k jejímu zániku (Boháč, 1972). Dodnes se v lese dochovaly téměř nepatrné vyvýšeniny, pozůstatky středověkých domů postavených ve dvou dlouhých řadách táhnoucích se ve směru sever – jih. Ve východní řadě stála tvrz, z níž je dodnes dochován tvrzistní pahorek obíhaný vodním příkopem (Památkový katalog, NPÚ). Větší životaschopnost prokázaly nové vsi v levobřežním Poděbradsku, tedy v lesním prostoru mezi Sadskou a „Královým brodem“ (Boháč, 1972). Jedná se o čtyři Lhoty, Kostelní, Vrbovou, Přední a Pískovou. Kostelní Lhota je v pramenech poprvé zmíněna v roce 1354, Vrbová Lhota až v roce 1535, Přední a Písková Lhota v roce 1553 (Historický lexikon obcí). Boháč (1972) klade první písemné zmínky v případě Kostelní Lhoty do roku 1359, ostatních Lhot do roku 1420. Všechny byly založeny německým právem v podobě dlouhých ulic. Bylo-li však obyvatelstvo německé, spíš nelze předpokládat (Šimák, 1938). Založení čtyř Lhot, nápadně seskupených v levobřežní části neúrodného a písčitého Poděbradska, uskutečněné v polovině 14. století Bočky z Kunštátu, vedlo i k založení nové fary v Kostelní Lhotě (Boháč, 1974). Uvedené vsi v současnosti nevykazují významnější urbanistické či architektonické hodnoty, jsou ale dokladem jisté specifické fáze středověké kolonizace Poděbradska (Vorel et al., 2022). Takových příkladů izolovaných enkláv několika vsí odlišného založení by bylo možné v naší krajině identifikovat více, jejich případná památková ochrana by však byla reálná pouze v kombinaci se specifickou architekturou či jinak historicky významnou skutečností.

Některé krajiny vykazují specifickou strukturu osídlení díky svébytnému historickému vývoji. Takovým příkladem je soubor usedlostí v okolí **Netolické obory**. Netolická obora, založená z popudu Viléma z Rožmberka koncem 16. století Jakubem Krčínem z Jelčan u původního dvora Leptáč, dosáhla největšího rozkvětu v době panování Rožmberků, kdy patřila s rozlohou kolem 3000 ha a obvodem více než 22 km k nejrozsáhlejším v Čechách. Roku 1588 pověřil Vilém Baldassara Maggiho z Arogna výstavbou nové lovecké stavby po vzoru italských vil, dnešního zámku Kratochvíle. Bohuslav Balbín (1621–1688) při popisu obory nešetří chválou:

Všechny ty obory, o nichž jsem se zmínil, opravdová rajská místa (abych mluvil jako Řekové), předčí – jak se zdá – netolická obora pánů Rožmberků, jednak rozsahem, jednak obvodem zdí, jež tu prostoru uzavírají. Chceme-li ji obejít, musíme jít dvě velké míle, uvažme pak, že kromě uherských a norských jsou naše míle nejdelší v Evropě (Balbín, 1986).

Při zakládání Netolické obory, jak uvádí rožmberský kronikář Václav Břežan (1568–1618) k roku 1579, bylo zrušeno pět celých vesnic, Ročovice, Šitice, Dolní a Horní Třebánek a Krtely, z dodnes existujících vsí Hrbov, Třebanice a Žitná část, několik samot (dvůr

Hrobáče, Krabčice či Slounský dvůr), celkem 44 dvorů, na jejichž místě se začaly budovat panské rybníky, umělé strouhy a další hospodářské stavby a plochy loveckého revíru (Břežan, 1941). Náhradní půda byla vystěhovaným přidělena Vilémem z Rožmberka za hranic obory. Část přestěhovaných mohla pracovat pro zámek a jeho zázemí, část se věnovala zemědělství. Mnozí z nich pak po generace sloužili v oboře, nejčastěji jako oborníci. Někteří obyvatelé se dodnes vztahují k této události a nazývají se „oborníky“ (respektive „chalupníky od obory“). Vznikla tak zajímavá sídelní struktura samostatných usedlostí kopírující hranice někdejší obory. Pozůstatkem Netolické obory je jednak atypický vzhled katastru Obora s osídlením po okrajích katastrálního území a jednak rozčlenění krajiny na tři zóny z hlediska využití, zámek s obezděnou obůrkou pro králíky, ohrazený prostor širší obory a pás osídlení za hranicemi lovecké obory. Toto uspořádání se víceméně zachovalo až do současnosti (Svobodová et al., 2022). Plocha původní obory se zámkem dodnes představuje historicky unikátně dochovaný celek (Tuma, 2018).

Obr. 1 - Netolicko. Po obvodu obory vznikla struktura usedlostí tzv. oborníků (foto: autor, 2022)

Řada zajímavých krajin se specifickou strukturou osídlení je spjata s rozptýlenou zástavbou horských a podhorských oblastí, obvykle s jedinečnými přírodními i kulturními podmínkami a regionální odlišností (způsob hospodaření, lidová architektura). Takovým příkladem je například krajina spojená s **budním hospodařením v Krkonoších**, jehož vznik byl předurčen osobitými půdními a klimatickými podmínkami Krkonoš ve spojení s tradicí přinesenou sem alpskými osadníky (Horák et al., 1980). Tato specifická forma osídlení v podobě rozptýlených enkláv horských bud se vyvíjela na hřebenech a svazích našich nejvyšších hor od 16. století. Byla podmíněna intenzivní těžbou dřeva pro potřeby kutnohorských dolů, kam se dřevo dalo plavit po Labi, posléze s pastvou dobytka a travením, později s rozvojem turistického ruchu. Boudy se též objevovaly jako „úřední“ domy panských hlídačů, hajných a strážců hranic (Bartoš, 2017). Souběžně se rozvíjelo odlišné osídlení údolních poloh. Dřevaři se svými rodinami, kteří často přicházeli s Korutan, Štýrská či Tyrol, nemohli do hor za prací dojíždět, ale museli tam i bydlet. Na pasekách si proto budovali zprvu provizorní přístřešky, později trvalá obydlí, pro zajištění obživy chovali dobytek, který pásli v okolních lesích a pasekách, přičemž si přivydělávali

i sezonní pastvou dobytka z níže položených oblastí. Následně byly zakládány vrchnosti i panské boudy jako součást hospodaření panského velkostatku. I po útlumu těžby zde část budařů zůstala a nadále se věnovala chovu dobytka. V roce 1668 bylo ve východních Krkonoších napočítáno 116 budařů. Budní hospodářství dosáhlo vrcholu v 18. století, později začalo upadat. Některé boudy zanikly, někde přetrvalo budní hospodářství jako doplněk k hlavnímu zaměstnání (v lese, v manufakturách či továrnách). Jeho konec je spjat s odsunem Němců po druhé světové válce. Na tom, že se celkový rozsah struktury budního hospodářství příliš neredukoval, má zásluhu rozvoj turistiky od počátku 19. století, odkdy byly boudy adaptovány a zčásti pronajímány turistům nebo vůbec změněny v hostince a noclehárny. Nejstarší takovou boudou byla snad Luční bouda (1625) (Havel, 1981). Hodnotná historická sídelní struktura proto dodnes existuje téměř na celém území národního parku. Vzácný příklad turistickým ruchem málo dotčené krajiny, která ukazuje podobu krkonošského osídlení v době budního hospodaření v 18. a 19. století, je rozptýlená osada v nejvyšších partiích Krkonoš Velké Tippeltovy Boudy, které jsou spolu s Modrým Dolem a Šimovými Chalupami vesnickými památkovými zónami (Kuča et al., 2020, Památkový katalog, NPÚ).

Podobně osobitou strukturu vázanou na oblast Bílých Karpat představují **Moravské kopanice** v okolí Starého Hrozenkova (Vápenice, Žitková, Vyškovec a obvykle i Lopeník). Špatné sociální podmínky podnítily v 17. a 18. století kolonizaci dosud neosídlených Bílých Karpat ze sousedního Slovákka. Lidé, kteří sem přicházeli, byli převážně bezzemci nebo se snažili uniknout před různými válečnými spory. Postupně zde vzniklo rozptýlené kopaničářské osídlení, většinou dvoupodstrových roubených domů nahozených hliněnou omítkou a završených valbovými doškovými střechami, již v průběhu 19. století nahrazovaných zděnými objekty (Pešta, 2014). Název kopanice se odvozuje od pole na příkrém svahu nebo též v lese, které nelze orat a obdělává se jen ručně, kopáním rýčí a motykami (Vařeka, Frolec, 2007). **Z povahy věci samé vyplývá, že kopanice roztroušeny jsou po kopcích a stráních beze všeho pravidla, bez ladu a skladu** (Dobiáš, 1892). Typickým znakem kopaničářského a pasekářského osídlení je plužina scelených úseků, v jejímž středu se rozkládaly osamělé osedlosti (Frolec, 1974).

Obr. 2 - Slezské Beskydy, Loučka. Rozptýlená zástavba na vrcholech Beskyd dodnes odkazuje na původní rozptýlenou strukturu goralského osídlení (Foto: autor, 2008)

Na **Beskydských gruních** je patrná originální struktura, která je spjatá s goralským etnikem (gruň označuje horský hřbet, zpravidla obdělávaný). Území Slezských Beskyd, kromě bezprostředního okolí Olzy, zůstalo neobydlené až do valašské kolonizace 16. století, kdy se na hřebenech Beskyd začali trvale usazovat první pastevci se svým dobyt看em, se svolením vrchnosti stavěli na příhodných místech salaše, koliby a chlévy pro letní hospodaření a zimní ustájení dobytka. Z kolib a stodol se postupně stávaly srubové chalupy bez komínů, a ty se časem dostávaly do nejvyšších poloh. Na hřebenových polánách i v řídkých lesích se pásly tisíce ovcí. K valašské kolonizaci se později přidala i tzv. pasekářská kolonizace, která doplnila valašské obyvatelstvo. Zlatý věk salašnictví na slezských gruních nastal na konci 17. století. S jeho expanzí však docházelo k neúměrnému odlesňování beskydských hřebenů. Ochrana lesů a regulace ze strany

vrchnosti proto postupně zhoršovaly podmínky a perspektivy salašnictví. V polovině 19. století dochází tradičními valašskému hospodářství dech. Tradičnímu způsobu života goralů pak definitivně zasadily ránu totalitní režimy 20. století. Došlo k rychlému vyhlazení hor a rozprodeji dědičných majetků. Za pokračovatele goralských tradic se tak dnes považují spíše novodobí chalupáři. Stav slezského pohraničního hřebene, zejména na polské straně, se přesto dosud jeví jako přírodní klenot se zbytky specifické goralské kultury (Cichá, 2007).

Strukturálně blízké celky, vždy ovšem svébytné, lze identifikovat i v dalších horských a podhorských oblastech. Například na jihu a východě **Jizerských hor** umožnil členitý terén hlubokých údolí pozvolna stoupajících k horám vznik rozptýlené zástavby drobnějších chalup roztroušených po svazích, s pozemky rozloženými v blízkém okolí domů. Zajímavá rozptýlená zástavba jednotlivých usedlostí, která je zčásti využívána jako rekreační objekty, je čitelná i v Blanském lese, **západně od Křemže** (Hejdlav, Kuklov, Rohy – Nová Hospoda, Rychtářov, Stupenské Jednoty a další).

Specifická struktura osídlení může být vázána i na údolí. Příkladem regionálně odlišného osídlení může být **valašské řetězové osídlení** (též valašská řadová ves). Jedná se o zvláštní formu vsí v oblasti moravskoslovenského pomezí. Jednotlivé usedlosti nebo jejich shluky (hnízda) se řadí lineárně v nepravidelných odstupech nejčastěji podle cesty nebo vodoteče. Mohou připomínat lineární lánové vsi, avšak bez pravidelně parcelované plužiny (Pešta, 2014; Vařeka, Frolec, 2007). V současnosti jsou tyto vsi značně přestavěné, bez výraznějších hodnot lidové architektury. Pouze Hajdovy Paseky u Zdechova jsou jako hodnotný soubor lidové architektury s dochovaným historickým charakterem sídla zasazeného do tradiční hospodářsky utvářené krajiny Valašska chráněné jako VPZ (Památkový katalog, NPÚ).

Obr. 3 - Specifickou strukturu osídlení na Broumovsku doplňuje unikátní soubor barokních kostelů. Pohled ke kostelu Sv. Markéty u obce Šonov (foto: Štrébllová Hronovská, 2010)

Zcela specifická je i oblast **Broumovského výběžku**, jež se vyznačuje – podobně jako Frýdlantsko – velmi výraznou a v prostředí Čech ojedinělou lidovou architekturou (Pešta, 2014). Celé vzácně dochované vesnice jsou jedinečným dokladem středověkého urbanismu z doby kolonizace ve druhé polovině 13. a na počátku 14. století, kdy němečtí osadníci na základě nákupního práva zakládali i několik kilometrů dlouhé řadové lánové vsi, v jejichž čele stáli dědiční fojtové. Pomyslnou páteř kulturní krajiny Broumovské kotliny tvoří říčka Stěna, od níž se paprskovitě rozbíhají podél jejích menších přítoků v mělkých údolích jednotlivé vesnice. Větší statky stojí v odstupech zpravidla na vyvýšených terasách nad potoční nivou v přímém kontaktu s navazujícími polnostmi, které se táhly v pruzích až na okraj katastru ukončeného lesem. Mladší drobnější usedlosti a chalupy méně majetných obyvatel vesnic zaujímají nevýhodné polohy na úbočích údolí nebo přímo u vodního toku, kde byly ohrožovány povodněmi. K urbanisticky nejhodnotnějšími obcím Broumovska patří Božanov, Heřmánkovice, Martínkovice, Ruprechtice a Šonov s dochovanou a dodnes dobře čitelnou sídelní

strukturou (Bureš, 2016). Jediným plošně památkově chráněným sídlem na Broumovsku jsou Křinice, prohlášené vesnickou památkovou rezervací. Stavební fond údolní lánové vesnice táhlého půdorysu středověkého původu (1395) dnes tvoří čtyřstranné dvorce se zděnými domy a hospodářskými objekty z 18. a 19. století, v podobě typické pro oblast Broumova (Památkový katalog, NPÚ).

Svébytnou krajinu představují i plochá území. Takovým je například **Vitorazské pomezí**, bažinaté, ploché, ale poměrně vysoko položené pomezí jižních Čech a Dolních Rakous, které dlouho pokrývaly souvislé lesy a rašeliniště, bylo jen skromně osídlené podle zemské cesty, střežené snad opevněnou (Starou) Vitorazí (Šimák, 1938). Další osídlování neosídleného trojúhelníku mezi Byňovem, Hrdlořezy a Novou Vsí nad Lužnicí, rozděleného zemskou hranicí na dvě části, začalo až v průběhu 18. století a nové vesnice charakterizovaly nejprve rozptýlené usedlosti, později též koncentrovanější řádková zástavba. Původně roubené stavby od 19. století vystřídaly charakteristické zděné uzavřené usedlosti se štítově orientovanými domy a sýpkami. Název Vitorazsko se odvozuje od dolnorakouského města Weitra (Vitoraz). Původní osídlení této oblasti bylo slovanské, od 12. století však přestalo patřit Koruně české a připadlo k Dolnímu Rakousku. Podle poválečných dohod bylo několik vitorazských obcí v roce 1920 přičleněno k Československu. Jedná se o typické osídlení území Třeboňské pánve, charakteristické rozmístěním osamocených zemědělských usedlostí, tzv. jednot, které leží v rovinatém území protkaném sítí odvodňovacích kanálů (Ehrlich, Pavlátová, 2002). Druhá polovina 20. století sice znamenala scelení polností, jinak však zůstala specifická sídelní forma parcelačních vesnic s charakteristickými zděnými usedlostmi velmi dobře zachována (Kuča, 2020).

Obr. 4 - Struktura jednotlivých dvorců v ploché krajině česko-rakouského pomezí je dodnes zachovaná a je specifickým rysem krajiny Vitorazska (foto: DronaVision, Mandák, 2019)

Krajinu se specifickou strukturou osídlení nemusí reprezentovat pouze území s rozptýlenou zástavbou. Specifičnost osídlení s mimořádně početným množstvím vesnic s dochovanou urbanistickou strukturou na **Soběslavsko-veselských blatech** západně od Soběslavi a Veselí na Lužnici je spojena s tím, že prstenec těchto ve středověku založených vsí, obklopující rašelinná blata, vznikl až po jejich odvodnění. Všechny blatské vsi charakterizují poměrně velké návsi, kolem nichž se dochovalo množství zemědělských usedlostí, často velmi rozsáhlých, dokládajících příhodnost

zdejší ploché krajiny pro zemědělství. Od 19. století probíhala zděná přestavba těchto vesnic v neobyčejně zdobných a osobitých formách jihočeského tzv. selského baroka. Na soběslavsko-veselských blatech je příznačný rozdrobený dekor (Vařeka, Frolec, 2007). Většina blatských vesnic je chráněna jako vesnické památkové rezervace či zóny. Kombinace kulturních a přírodních hodnot činí ze Soběslavsko-veselských blat zcela unikátní území (Kuča, 2020).

Obr. 5 - Podobný charakter rozptýlené zástavby jako na Vitorazsku je dochovaný i v jiných částech Třeboňské pánve. Na obrázku krajina u Hrdlořez nedaleko Suchdola n/Lužnicí (foto: autor, 2008)

4 Kokořínsko

Území Kokořínska, vyznačující se specifickou strukturou osídlení, bylo podrobeno detailním analýzám a terénním průzkumům. Specifičnost regionu je dána zcela jedinečnou morfologií krajiny pískovcových skalnatých roklí a plochých náhorních poloh. Skalní útvary jsou pozůstatkem dávného moře, které v pravěku pokrývalo značnou část českého území. Voda postupně vymodelovala hluboká údolí a rokly, zatímco eroze vytvářela rozmanité skalní útvary, vysoké komíny, jeskyně, dutiny i mohutné balvany rozestet v dramatické krajině. Po ústupu moře pokryl krajinu prales, který se rozprostíral od močálů a vodních ploch přes skalnaté labyrinty až k horám na severu, západně k Labi a východně za Ještěd. Tato divočina zůstala po staletí nedotčená člověkem. Kromě příležitostných lovců sem neprošli ani první Slované, kteří hledali útočiště v skalních úkrytech pouze při vpádech nepřátel. Teprve s příchodem křesťanství začala oblast vstupovat do historických dějin, kdy se dostala pod vládu pšovského knížete Slavibora, otce svaté Ludmily. (Konopásek a kol., 2016)

Obr. 6 - Kokořínsko (Želízy). Pískovcové skály patří k jedinečným rysům území (Foto: autor, 2024)

Přírodní poměry výrazně modelovaly současné osídlení území. Zatímco v náhorních polohách, kde se nachází i zemědělská půda, se objevují vesměs středověké malé návesní vesnice, a to zpravidla na hraně tabule, s přímým kontaktem na zaříznutá údolí, ve stísněných údolích jsou rozloženy novější vsi s půdorysy podmíněnými modelací terénu, který většinou neumožňoval nic jiného než prosté řazení domů za sebou (neorganizované, rozptýlené, parcelační, řádkové) (Kuča, 2009). Na mnoha místech byly ve snadno opracovatelných pískovcových skalách tesány prostory sloužící obytným i dalším účelům (lochy, stáje, úložné prostory), případně byly ke skalnímu bloku přistavěny další prostory, skalami byly jimi proráženy zářezy komunikací a skalní stěny posloužily i pro reliéfní výtvarná díla, mezi kterými vyniká soubor pískovcových skalních plastik Václava Malého v okolí Tupadel a Želíz (Vetešníková, 2023), unikátní příklad romantismu v českém sochařství.

Oobr. 7 - Jedinečná koncentrace lidové architektury patří k rysům krajiny Kokořínska. Na obrázku zděná a roubená architektura ve vsi Tubož (Foto: autor, 2024)

Historicky zde téměř chyběl průmysl, což spolu s rozumným zemědělským využíváním v souladu s reliéfem krajiny přispělo k zachování tradičního vzhledu krajiny, která je mimořádně bohatá na lidovou architekturu, jež zahrnuje jak roubené, tak zděné stavby. Tyto stavby nejsou jedinečné jen samy o sobě, ale především díky harmonickému propojení s okolní krajinou v rámci historické sítě osídlení. (Kokořínsko, 2025). Díky plošné ochraně celého území (CHKO Kokořínsko byla vyhlášena již v roce 1976, v roce 2014 byla rozšířena o oblast Máchova kraje v okolí Máchova jezera) a rekreačnímu využití historického stavebního fondu se zde v nebyvalé míře zachovala tradiční roubená a hrázďená lidová architektura vč. cenných detailů konstrukcí staveb, zejména bedněných štítů a vyřezávaných pavlačí (Kuča et al, 2020). Je zde proto nebyvalá koncentrace památkově chráněných vesnických sídel, rezervací (Nové Osinalice, Olešno, Nosálov, Dobřeň) a zón (Horní a Dolní Vidim, Tubož, Střezivojice, Jestřebice, Vojetín, Kruh, Lobeč, Sítň, Bukovec) (Památkový katalog, NPÚ).

Několik vybraných vesnic s cennou architekturou, dochovanou strukturou a památkovou ochranou bude následně představeno blíže.

Ves **Kruh** (*Kroh*), leží devět kilometrů jihovýchodně od Dubé, první zmínka související s farností v Kruhu pochází z roku 1352 (Profous, 1949). Historickou hodnotu vsi potvrzuje vyhlášení vesnické památkové zóny Kruh v roce 2005. V obci se nachází

dva památkově chráněné objekty, barokní kostel s farou a usedlost čp. 3 (Památkový katalog, NPÚ). Obec je místem bohatým na historii a lidovou architekturu. Zdejší stavby, především roubené chalupy, chlěvy a stodoly, představují ukázky lužické architektury s charakteristickými prvky, jako je česká podstávka (zdobené trámy podpírající roubené nadpodlaží). Ozdobné detaily na oknech, dveřích a pavlačích svědčí o zručnosti tehdejších řemeslníků. (Kruh, 2025).

Obr. 8 - Kruh na Kokořínsku. Zástavba podél hlavní komunikace. Obytné domy i hospodářská stavení navazují na pískovcovou skálu (Foto: autor, 2024)

Kruh patří mezi vsi shlukové (chaotické) (Kuča, 2009). Jádrem obce tvoří prstenec usedlostí s trojstranně obestavěnými dvory, které jsou nepravidelně umístěny na náhorních plošinách v návaznosti na zemědělskou půdu. Charakteristické typy zástavby zahrnují převážně historické roubené a zděné chalupy, které jsou typické pro lužickou architekturu, jež je v této oblasti silně zastoupena. Typické jsou také selské usedlosti s uzavřenými dvory, které tvoří kompaktní soubory budov. Stavení mají často zdobené prvky, jako jsou šambrány kolem oken, vyřezávané trámy a pavlače. V obci se nacházejí také pozůstatky hospodářských objektů jako stodoly, chlěvy a sušárny, které dokládají historický způsob života a hospodaření. Architektonické a výškové dominanty obce tvoří historické objekty, jako jsou staré selské usedlosti a kostel sv. Vojtěcha. Přírodní dominantou interiéru vsi je stará lípa u hřbitova chráněná jako památný strom.

Funkční skladba obce je typická pro menší venkovská sídla, kde dominují obytné a zemědělské funkce. Historicky zde fungovaly také drobné řemeslné dílny a hospodářství, které dnes již ztratily na významu, ale stále jsou součástí funkční struktury obce. Součástí vsi jsou i různé veřejné a sakrální prostory, jako je již zmíněný kostel, hřbitov, případně kapličky či křížky podél cest. Vnímání vnějšího a vnitřního obrazu Kruhu je charakterizováno přirozenou integrací zástavby do okolní krajiny. Vesnice působí harmonicky a nenásilně zasazená do zvlněného terénu, který je lemován lesy a poli. Dominantou vnějšího obrazu obce je okolní přírodní krajina, zejména lesnaté kopce, které obklopují vesnici. Vnitřní obraz obce je utvářen úzkými cestami a tradičními domy, které vytvářejí pocit historické soudržnosti a klidu.

Odlíšnou strukturu má ves **Olešno** (*Woleschno*), která se rozkládá devět a půl kilometrů jihovýchodně od Dubé. První písemná zmínka o obci pochází z roku 1414. (Profous, 1951). Olešno je malá návesní vesnice (Kuča, 2009) nad Kokořínským dolem

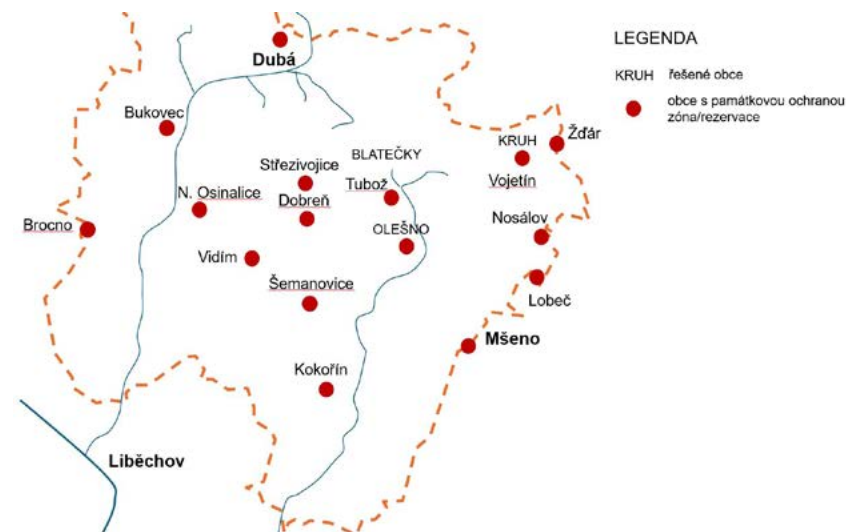
sestávající ze dvou částí, rozdělených členitým lesnatým terénem. Horní větší část je přístupná po kamením dlážděné cestě. Od roku 1995 je ves památkově chráněná jako vesnická památková rezervace Olešno. Významný soubor lidové architektury tvoří roubené stavby z 18. a 19. století (venkovské domy, usedlosti, stodoly, sýpky), doplněné kapličkou a zvoničkou. (Památkový katalog, NPÚ).

Obr. 9 - Olešno na Kokořínsku. Pohled na náves s kapličkou (Foto: autor, 2024)

Obr. 10 - Blatečky na Kokořínsku. Specifická roubená architektura v údolí s pozadím pískovcových skal (Foto: autor, 2024)

Obr. 11 - Sídla s památkovou ochranou (zdroj: vlastní zpracování, 2025)

Urbanistickou strukturu, která vychází z historického uspořádání, kdy se jednotlivé usedlosti přizpůsobovaly terénu a přírodním podmínkám, reprezentují **Blatečky (Klein-Blatzen, též Motzgrund)** ležící asi kilometr a půl jihozápadně od Blatců (nachází se šest kilometrů jihovýchodně od Dubé). Osada se připomíná poprvé roku 1414 jako součást houseckého zboží (Profous, 1954). Zatímco bohatší hospodáři měli velké usedlosti na výšině (Blatce), menší hospodáři a domkáři osídlovali nižší partie (Blatečky). Zástavba je tvořena převážně menšími hospodářskými usedlostmi, roubenými domy, které představují charakteristickou lužickou architekturu. Vesnicí prochází jediná hlavní cesta, podél níž se nachází většina domů, přičemž některé usedlosti jsou částečně zapuštěny do skalních stěn nebo chráněny vzrostlými stromy. Blatečky si zachovávají ráz klidné osady, harmonicky zasazené do okolní krajiny s vysokou hodnotou přírodního i kulturního dědictví. Od roku 1958 je ve vsi památkově chráněná venkovská usedlost čp. 4. Jedná se o obytný dům s roubeným patrem, který doplňuje samostatně stojící pilířová stodola. Dobře dochovaný areál pocházející z první poloviny 19. století je názorným příkladem ucelené zemědělské usedlosti a její historické podoby. (Památkový katalog, NPÚ).

Kokořínsko představuje unikátní území, kde je specifická sídelní a urbanistická struktura relativně malých venkovských sídel spjata s mimořádně dramatickým a zcela svébytným reliéfem pískovcových roklí a náhorních poloh, s bohatým souborem dochované lidové architektury. Pozoruhodným prvkem jsou objekty vysekané do pískovcového skalního podloží (hospodářské i obytné – sklepy, skladovací prostory, chlévy, skalní byty i drobné sakrální objekty) (Pešta, 2014), projevy jedinečného přímého „života v pískovci“ (Kuča et al., 2020).

5 Závěr

Z analýzy několika příkladů nepochybných krajín se specifickou strukturou osídlení lze definovat určitý přehled znaků, které indikují přítomnost tohoto typu kulturní krajiny. V převážné většině se jedná o určitou vymezitelnou část krajiny se strukturou, která je rozlišitelná, osobitá, odlišná od okolní sídelní struktury. Tato struktura může být v rámci České republiky jedinečná (Broumovsko) či význačná (Vitorazsko, Soběslavsko-veselská blata, okolí Křemže), historicky zajímavá (Netolická obora), ale i běžná, ovšem

v neobvyklém kontextu okolní sídelní struktury (Poděbradské Lhoty). Často jde o krajiny, jejichž specifikum je dáno polohou v krajině (Krконоše), původním etnikem (Valašsko), ekonomickými aktivitami obyvatel či dobou založení (Jizerské hory, Beskydy, Bílé Karpaty).

Specifičnost vlastní sídelní struktury tkví v prostorovém uspořádání a vzájemných vazbách vesnic a jejich plužin v krajině, a to v kontextu přírodních podmínek a historických společenských vlivů. Jde o rozložení sídel vzhledem k terénu, vodotečím, historické cestní síti a ke způsobu zemědělského hospodaření (typu plužiny), typ osídlení (velké vesnice, velmi malé vesnice, míra koncentrace či naopak rozptýlenosti zástavby aj.), půdorysný typ (např. lánové lineární či radiální vsi, lokační vsi s velkými pravidelnými návsemi, vsi moravských nížin s organicky tvarovanými návsemi aj.), popřípadě o dochované znaky regionálně specifického vernakulárního stavitelství (Ehrlich et al., 2020).

Zájem o specifickou strukturu osídlení jako krajinnou hodnotu je bezpochyby potřebný, neboť se jedná o znak krajiny, který se v kombinaci s ostatními znaky kulturní a historické ale i přírodní a prostorové charakteristiky spolupodílí na identitě krajiny. Identita je pojem, který rezonuje v mnoha významných dokumentech a je na něj kladen důraz, byť často spíše teoreticky a formálně. Podle Úmluvy Rady Evropy o krajině jsou si členské státy – vč. České republiky – vědomy toho, že krajina přispívá k utváření místních kultur a že je základní součástí evropského přírodního a kulturního dědictví, protože přispívá k blahu lidstva a upevnění evropské identity (ÚREoK, Preambule). Smluvní strany se proto v Úmluvě zavazují právně uznat krajinu jako základní složku prostředí, v němž lidé žijí, jako výraz rozmanitosti jejich společného kulturního a přírodního dědictví a základ jejich identity“ (ÚREoK, čl. 5, odst. a). Na dvou místech Úmluvy se tedy hovoří o krajině v souvislosti s identitou Evropy a Evropanů. Ovšem řada publikací z posledních let běžně hovoří i o identitě krajiny jako takové. Identita je doslovně vnímána jako stejnost, totožnost, osobitost. Identitu krajiny tedy můžeme spojovat s jejími vlastnostmi, které jsou jí vlastní. Některé krajiny mají určité vlastnosti, které způsobují, že jsou nám bližší, máme k nim zvláštní vztah. Pojem identity krajiny je úzce spojen s jejím charakterem, který vyjadřuje její určité vlastnosti, jež ji odlišují od jiných, nebo které jsou naopak pro různé krajiny společné (Vorel, Kupka, 2011). Charakter krajiny je společným názvem pro soubor znaků a jevů vč. vegetačního krytu a znaků souvisejících s osídlením a hospodářskou činností v krajině, jimiž krajina působí na člověka a jimiž se vyznačuje. Jestliže nějaká vlastnost nebo skupina vlastností převládá, můžeme říci, že má krajina vyhraněný ráz či výrazný charakter. Charakter může být změněn, nahrazen jiným, nemůže však být krajině odňat (Žák, 1947). Pokud se krajina vyznačuje vyhraněnou a specifickou sídelní strukturou jako významným a rozlišitelným znakem, jedná se o tento typ historické kulturní krajiny.

Identita se stala důležitým pojmem i v resortu územního plánování. Charta evropského plánování (2013) uvádí, že místní osobitost a identitu vytvářejí historie a rozmanitost. Dále se v ní píše, že krajina má zásadní význam pro kvalitu a rozmanitost evropské kulturní identity. Požadavky na identitu, charakter a strukturu obsahuje i Politika architektury a stavební kultury ČR (aktualizace 2022), která vyzdvihuje nutnost při analýzách i návrzích (...) důsledně zohledňovat specifické charakteristiky sídelní struktury v České republice i v jejích jednotlivých oblastech, včetně dochovaných architektonických a urbanistických hodnot.

Zmiňovaná metodika Typologie historické kulturní krajiny České republiky (Ehrlich et al., 2020) je určena zejména pracovištím NPÚ pro posílení účinné péče o kulturněhistorické hodnoty historické kulturní krajiny a výkonným orgánům státní památkové péče pro případné prohlášení ochrany vybraných území podle Památkového zákona, především formou krajinných památkových zón. Je ovšem nutné konstatovat, že dosud žádná z našich stávajících krajinných památkových zón není vyhlášena primárně k ochraně tohoto typu krajiny. Na druhou stranu je nutné zdůraznit, že plošná památková ochrana struktury osídlení, nepřístupují-li k ní další hodnoty, urbanistické, architektonické či historické, je problematická. Z výše uvedených příkladů byla za krajinnou památkovou

zónu v minulosti navržena Soběslavsko-veselská blata, Netolická obora či Vitorazsko, vždy však k hodnotné struktuře osídlení přistupovaly další památkové hodnoty (cenná sídla či specifická lidová architektura).

Specifická struktura osídlení je, jak bylo uvedeno, významných rysem charakteru krajiny, může tedy také být předmětem zájmu státní ochrany přírody a krajiny. Mnohé z výše uvedených příkladů krajin jsou součástí velkoplošných zvláště chráněných území (Jizerské hory, Krконоše, Broumovsko, Kokořínsko, Bílé Karpaty, Blanský les), která často poskytují účinnější nástroje k ochraně struktury osídlení než památková péče. V případě chráněných krajinných oblastí je přímo v zákoně o ochraně přírody a krajiny uvedeno, že jde o rozsáhlá území s harmonicky utvářenou krajinou, (...), s hojným zastoupením dřevin, popřípadě s dochovanými památkami historického osídlení (...) (§25, odst. 1). Plány či zásady péče proto obsahují i požadavky na ochranu (lidové) architektury a sídel, a to zejména vzhledem k ochraně krajinného rázu dle §12 (hodnocení území CHKO z hlediska krajinného rázu vždy obsahuje vyhodnocení sídel v jejich krajinném rámci a podmínky zachování jejich hodnot) či přímo charakteru a struktury zástavby dle §44a (Urbanistické a architektonické řešení musí respektovat měřítko, charakter a strukturu zástavby s cílem zachování rázu sídel). Jednotlivé SCHKO příp. SNP obvykle zveřejňují požadavky na stavebníky, kde bývají nejen nároky na vlastní architekturu, ale i na zachování struktury a charakteru osídlení.

Vymezení krajin se specifickou strukturou osídlení je využitelné i v rámci územního plánování. Specifika těchto krajin lze zahrnout mezi sledované jevy územně analytických podkladů, přičemž primárně jde o sledovaný jev č. 10 Urbanistická a krajinná hodnota, znak historické kulturní krajiny. Obsahová souvislost je zřejmá např. i se sledovaným jevem č. 9 Architektonicky nebo urbanisticky cenná stavba nebo soubor staveb, historicky významná stavba, místo nebo soubor staveb, případně č. 8 Struktura a výška zástavby, významná dominanta. Identifikované krajiny se specifickou strukturou osídlení a jejich znaky se dále přímo promítají do krajinného rázu jako sledovaného jevu č. 23 či do vymezení krajin (pro které zásady územního rozvoje stanovují cílové kvality) a krajinných okrsků v rámci sledovaného jevu č. 24. Územně analytické podklady, které obsahují zjištění a vyhodnocení stavu a vývoje území, jeho hodnot a limitů, jsou následně odborným podkladem pro závaznou územně plánovací dokumentaci. Stavební zákon se nejednou odvolává na stávající charakter území (§41), který se určuje zejména podle funkčního využití, struktury a typu zástavby, uspořádání veřejných prostranství, dalších prvků prostorového uspořádání a urbanistických, architektonických, estetických, kulturních a přírodních hodnot území, včetně jejich vzájemných vztahů a vazeb, a to především vymezením v územně plánovací dokumentaci. Téma konkrétního průmětu identifikovaných znaků a hodnot krajin se specifickou strukturou osídlení do územních a regulačních plánů a vazba na pojem charakter území však bude předmětem dalšího navazujícího výzkumu, již mimo rámec tohoto článku.

Článek byl podpořen grantem SGS24/080/OHK1/2T/11 „Komplexní a provázané plánování krajinného a urbánního prostoru“.

Literatura

- BALBÍN, B. (1986). *Krásky a bohatství české země. Výbor z díla Rozmanitosti z historie Království českého (Miscellanea historica regni Bohemiae)*. Praha: Panorama, 1986.
- BARTOŠ, M. (2017). *Historie krkonošských bud.* Vrchlabí: Správa KRNP. ISBN 978-80-7535-048-0.
- BOHÁČ, Z. (1972). Pozdní kolonizace levobřežního úseku středního Labe. *Historická geografie 8*. Praha: Historický ústav ČSAV. s. 105-113.
- BOHÁČ, Z. (1974). Újezdy a Lhoty. Příspěvek k dějinám osídlení středověkých Čech. *Historická geografie 12*. Praha: Historický ústav ČSAV. s. 3-25.
- BŘEŽAN, V. (1941). *Poslední Rožmberkové*. Praha: Evropský literární klub.
- BUREŠ, P. (2016). Broumovsko – krajina souznění unikátní přírody a architektonických památek. *Ochrana přírody 4/2016*. s. 2-5. ISSN 1210-258X.
- CICHÁ, I. (2007). *Beskydské gruně nad Olzou a Wislou. Beskidzkie gronie nad Olzą i Wisłą*. Český Těšín: Regio. ISBN 978-80-254-0261-0.
- ČSÚ (2006). *Historický lexikon obcí ČR 1869-2005*. Praha: ČSÚ. ISBN 80-250-1310-3 (1. díl)
- DOBIÁŠ, F. (1892). Chalupy Moravských Kopaničářů. *Časopis Vlasteneckého spolku musejního v Olomouci 9* (34/1892), s. 59-65.
- EHRlich, M. et al. (2020). *Typologie historické kulturní krajiny České Republiky*. Metodika s osvědčením č. 203 MK ČR. 1. vydání. České Budějovice: NPÚ, 2020. 168 s. Edice odborné a metodické publikace, svazek 105. ISBN 978-80-85033-95-3.
- EHRlich, M., PAVLÁTOVÁ, M. (2002). *Návrh krajinné památkové zóny Vitorazsko*. Jihočeský kraj, okresy České Budějovice, Jindřichův Hradec (rukopis). České Budějovice: SPÚ.
- FROLEC, J. (1974). *Lidová architektura na Moravě a ve Slezsku*. Brno: Blok.
- HAVEL, J. (1981). *Krkonoše*. Praha: Olympia.
- HORÁK, V. et al. (1980). *Krkonoše*. Praha: Olympia.
- KOKOŘÍNSKO (2025). *CHKO Kokořínsko – Máchův kraj* [online]. Dostupné z: <https://kokorinsko.aopk.gov.cz>
- KONOPÁSEK, M. et al. (2016). *Kastelán o Housce*. Nymburk: VEGA-L. ISBN 978-80-86757-11-9.
- KRUH (2025). *Obec Kruh na Českolipsku* [online]. dostupné z: <https://www.kruhvpodbezdezi.cz>
- KUČA, K. (2009). Půdorysné typy sídel. In: *Atlas krajiny ČR*. Praha: MŽP ČR, Průhonice: VÚKOZ. ISBN 978-80-85116-59-5.
- KUČA, K. et al. (2022). *Metodika identifikace a klasifikace území s krajinnými hodnotami*. Metodika s osvědčením č. 267 MK ČR. Dostupné on-line v Národním úložišti šedé literatury (<https://invenio.nusl.cz/record/511538>)
- KUČA, K. et al. (2020) *Historické kulturní krajiny České republiky*. Průhonice: VÚKOZ. ISBN 978-80-87674-32-1.
- PEŠTA, J. (2014). *Plošný průzkum lidové architektury a venkovských sídel*. Praha: NPÚ. ISBN 978-80-86516-78-3.
- PROFOUS, A. (1954). *Místní jména v Čechách, díl I. A-H*. Praha: Česká akademie věd a umění.
- PROFOUS, A. (1949). *Místní jména v Čechách, díl II. CH-L*. Praha: Česká akademie věd a umění.
- PROFOUS, A. (1951). *Místní jména v Čechách, díl III. M-Ř*. Praha: Česká akademie věd a umění.
- SVOBODOVÁ, A. et al. (2022). *Probuzení rožmberské princezny v jihočeské krajině*. Katalog výstavy. Průhonice: VÚKOZ, v.v.i., ISBN 978-80-87674-50-5.
- ŠIMÁK, J. V. (1938). České dějiny. Dílu I. část 5. Středověká kolonizace v zemích

- českých. Praha: Jan Laichter.
- TUMA, D. (2018). *Zlatý věk obor. Historie obornictví v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. Plzeň, NPÚ, ÚOP v Plzni. ISBN 978-80-85035-53-7.
- VAŘEKA, J., FROLEC, V. (2007). *Lidová architektura. Encyklopedie*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-1204-8.
- VETEŠNÍKOVÁ, K. (2023). Želízské skály. In: *(Ne)zbylo*. Praha: ČVUT, s. 35-43. ISBN 978-80-01-07213-4.
- VOREL, I. et al. (2022). *Rožďalovické a Dymokurské rybníky (ORP Poděbrady). Textová část*. Specializovaná mapa s odborným obsahem (<https://www.krapr-naki.cz>)
- VOREL, I., KUPKA, J. (2011). *Krajinný ráz. Identifikace a hodnocení*. Praha: ČVUT. ISBN 978-80-01-04766-8.
- ŽÁK, L. (1947). *Obytná krajina*. Praha: SVU Mánes.
- ECTP-CEU – Evropská rada urbanistů, *Charta evropského plánování. Vize pro evropská města a regiony 21. století*. Schválena v Barceloně 22. dubna 2013, MMR ČR, ÚÚR, ISBN 978-80-87318-33-1.
- Památkový katalog (NPÚ, dostupné: <https://www.pamatkovykatalog.cz/>)
- Politika architektury a stavební kultury České republiky*, aktualizace 2022, schválená Usnesení vlády České republiky č. 6 ze dne 4. ledna 2023
- Projekt programu na podporu aplikovaného výzkumu a experimentálního vývoje národní a kulturní identity NAKI III DH23P03OVV006 *Historická kulturní krajina v ohrožení a její vize v kontextu soudobých proměn* (2023-2027), výstupy projektu dostupné on-line: <https://www.ovhikk-naki.cz/>
- Úmluva Rady Evropy o krajině, Přijata ve Florencii 20. 10. 2000, překlad ve znění sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 13/2005 Sb. m. s., č. 12/2017 Sb. m. s., č. 27/2021 Sb. m. s
- Vyhláška č. 157/2024 Sb., o územně analytických podkladech, územně plánovací dokumentaci a jednotném standardu
- Zákon č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči (Památkový zákon), v platném znění.
- Zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, v platném znění
- Zákon č. 283/2021 Sb., Stavební zákon, v platném znění

Informace o autorech

prof. Ing. arch. ThLic. Jiří Kupka, Ph.D.
Katedra urbanismu a územního plánování, Fakulta stavební ČVUT v Praze
jiri.kupka@fsv.cvut.cz

Ing. arch. Anastasiia Redchych
Katedra urbanismu a územního plánování, Fakulta stavební ČVUT v Praze
anastasiia.redchych@fsv.cvut.cz